

Kolejne dary z archiwum rodu Romerów przekazane do Biblioteki Narodowej

Datum 14.10.2026
Subjekt Biblioteka Narodowa
Region Polsko
Kategorie Kultura, Štátne inštitúcie, Veda a výskum

Archiwum rodu Romerów jest od kilkunastu lat sukcesywnie przekazywane do Biblioteki Narodowej. Obecnie obejmuje materiały od XVII do XX wieku, uwzględniając również dokumenty dotyczące rodzin skoligaconych, w tym bardzo blisko z Romerami spokrewnionych Jundziłów.

W minionych latach zbiory Narodowej Książnicy wzbogaciły się o materiały genealogiczne, w tym monografię rodu Romerów napisaną przez Eugeniusza Romera, akty prawno-majątkowe dotyczące siedzib rodowych na Inflantach i na Litwie oraz dokumenty osobiste i finansowe. Duży zbiór stanowią również wspomnienia, pamiętniki, dzienniki i listy poszczególnych członków rodu, pisane głównie w XIX-XX wieku. Ciekawostką tego archiwum są kolekcje przepisów kulinarnych i lekarskich oraz modlitw. Uwagę zwraca też wielotomowy zbiór dokumentujący działalność powojennej Komisji Skarbu Narodowego na Kanadę, której przewodniczącym był Tadeusz Romer, dyplomata, ambasador RP w Japonii (1937-1941), minister spraw zagranicznych w rządzie Stanisława Mikołajczyka (1943-1944), organizator pomocy dla polskich Żydów docierających do Japonii, a potem do Szanghaju.

Archiwum Romerów w Bibliotece Narodowej powiększyło się ostatnio o materiały podarowane w sierpniu tego roku przez Teresę Romer, córkę Tadeusza i Zofii Romerów. Są wśród nich między innymi bardzo interesujące pamiątki z czasów, gdy jej ojciec był ambasadorem polskim w Tokio (listy gratulacyjne z 1937 roku związane z nominacją ambasadorską Romera, teksty jego oficjalnych wystąpień i przemówień, pamiątki dokumentujące życie kulturalne i stosunki dyplomatyczne), ze szczególnym uwzględnieniem okresu wojennego (poruszające odezwy do Polaków w Japonii po wybuchu wojny w 1939 roku, wykaz strat wojennych terytorialnych i ludzkich, listy od osób życzliwych, przejętych sytuacją wojenną, wypisy z listów od Polaków zesłanych w głąb ZSRR). Uwagę zwraca także rozbudowany zbiór korespondencji rodzinnej z różnych okresów (1912-1954) - między innymi listy Bronisława Romera z czasów edukacji wojskowej w carskiej armii (później wstąpił do I Pułku Ułanów Krechowieckich, pojmany przez bolszewików, w 1918 roku został przez nich rozstrzelany) czy Michała Piusa Romera (wybitnego specjalisty prawa międzywojennej Litwy, gorącego zwolennika jej niepodległości). Wart zauważenia jest również blok dokumentów i korespondencji dotyczący utraty przez Romerów majątków rodowych na Litwie, w tym Antonosza, po zmianie władzy.

W podarowanym Narodowej Książnicy zbiorze wyróżniają się także: oryginalny rękopis listu Gabriela Narutowicza do Szwajcarskiego Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce (Zurych, 1915; Tadeusz Romer jako student uniwersytetu w Lozannie, a później we Fryburgu, był sekretarzem Komitetu, współpracując m.in. z Henrykiem Sienkiewiczem i Ignacym Paderewskim; Narutowicz odmówił przyjęcia członkostwa w Komitecie, jako inicjatywy skierowanej do rodowitych Szwajcarów, zgłosił jednak chęć pomocy jako Polak); relacja Zofii Romerowej z uroczystości zaślubin księcia Piemontu z księżniczką belgijską w Rzymie (1930; ze szczegółowymi, niezwykle plastycznymi opisami ceremoniału, dekoracji i toalet dam dworu oraz pań z korpusu dyplomatycznego); oryginalne menu i plan koncertu z przyjęcia urodzinowego japońskiego następcy tronu z 1937 roku, a także

program koncertu chopinowskiego; książkowe wydanie *Szpitala w Cichiniczach* Melchiora Wańkowicza w tłumaczeniu na japoński (1938; ze wstępem Tadeusza Romera i mało znaną historią w tle: pisarz bowiem bardzo wiernie oparł swą opowieść na pamiętnikach kuzynki, Zofii Romerowej z Wańkowiczów, co uczynił zresztą bez jej wiedzy i zgody. Zofia Wańkowiczówna w czasie I wojny światowej i rewolucji bolszewickiej pracowała jako pielęgniarka w szpitalu polowym, odznaczając się niezwykłą odwagą i poświęceniem. Oryginalna treść jej wspomnień została wydana nakładem rodziny dopiero wiele lat później); kopia listu Tadeusza Romera do Stefana Starzyńskiego wraz z notatką w sprawie podarowania Warszawie przez Romera starochińskiej rzeźby syreny zakupionej w Tokio i wysłanej do Warszawy w czerwcu 1939 roku (rzeźba nie przetrwała wojny).

Niezwykłą ozdobą przekazanego obecnie zbioru są dwa albumy fotograficzne: jeden z podróży włoskiej Tadeusza i Zofii Romerów w latach 30., drugi – poświęcony gen. Władysławowi Sikorskiemu, obejmujący lata 1939–1941, przygotowany zapewne do celów służbowych (być może do ekspozycji w budynku ambasady), niedługo po tragicznej śmierci generała. Pięknym gestem ze strony Teresy Romer było podarowanie Bibliotece Narodowej oryginału cennej dla niej osobistej pamiątki: fotografii portretującej jej matkę, Zofię z Wańkowiczów, jako dziewczynkę – zdjęcie wykonano w atelier w Mińsku, około 1907 roku.

Losy rodziny Tadeusza i Zofii Romerów opisuje także pamiętnik Ity, jednej z ich trzech córek, z podróży z Szanghaju i pobytu w Johannesburgu w Afryce (1942–1943), gdzie rodzina czekała na dalsze decyzje co do zatrudnienia dyplomatycznego Tadeusza, po likwidacji ambasady w Tokio i placówki w Kujbyszewie (na skutek zerwania stosunków dyplomatycznych przez ZSRR po odkryciu grobów katyńskich). Innym elementem ich historii rodzinnej są materiały dotyczące Marii Hubisz, nauczycielki domowej córek Tadeusza i Zofii Romerów w latach 30.–40., przyjaciółki rodziny Romerów, która dbała o edukację dziewczynek i którą do dzisiaj wspominają ze wzruszeniem, jako tę, która nauczyła je czytać.

Pamiątki z rodzinnego archiwum Teresy Romer wprowadzają historię rodu Romerów w burzliwy wiek XX i choć opowiadają o losach tej konkretnej rodziny, stanowią zarazem świadectwo losów Polski i Polaków, niekiedy w bardzo odległych zakątkach świata.

<https://www.bn.org.pl/aktualnosci/6260-kolejne-dary-z-archiwum-rodu-romerow-przekazane-do-biblioteki-narodowej.html>